

Рис. 3. Передумови формування транспортних кластерів

Література

1. Михайловська О.В. Місце та роль спеціальних економічних утворень в інтеграційних процесах // Наук. вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2003. — № 6. — С. 56-62.
2. Сич Є.М., Гудкова В.П. Пасажирський комплекс залізничного транспорту: розвиток і ефективність. — К.: «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2004. — 248 с.
3. Логачов Є.Г., Москвічова Г.Г. Економічна модель оцінки дій на маршруті міської пасажирської транспортної системи // Вісник НТУ, ТАУ. — 2002. — Вип.7. — С. 259-262.

УДК 336.647/648

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ — ОСНОВА СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ДОРОЖНЬОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кандидат економічних наук Концева В.В.,
Кушта І.В.

В статті досліджується сутність фінансових ресурсів підприємства, їх роль у формуванні фінансового капіталу, фінансовому управлінні, а також взаємозв'язок з іншими фінансовими і економічними категоріями. Наведено класифікацію фінансових ресурсів та їх джерел. Розглянуто основні підходи до управління структурою фінансового капіталу підприємства і чинники, що головним чином впливають на вибір фінансування

The article deals with the essence of financial resources, their role in the formation of financial capital, financial management, and relationship with other financial and economic categories. The classification of financial resources and their sources. The main approaches to the management structure of the financial capital of the company and factors that mainly affect the choice of financing.

Постановка проблеми. Для забезпечення нормального процесу функціонування підприємств і організацій дорожнього комплексу, виникає значна потреба у фінансових ресурсах, управління якими є однією із головних передумов фінансово-економічного стану підприємств.

В теорії фінансового управління тісно переплітаються поняття системи фінансових ресурсів підприємств, джерел їх формування, організації фінансів, поняття капіталу та його структури тощо. Задля розв'язання задач, що виникають в процесі даного управління, передусім необхідно визначити сутність вказаних понять і явищ, а також простежити їх взаємозв'язок.

Мета дослідження. Визначити зміст основних економічних категорій з теорії фінансового управління, виділити їх взаємозв'язок та класифікацію, а також означити роль фінансових ресурсів у процесі керування діяльністю дорожнього підприємства.

Основні результати дослідження. Покликані забезпечувати стабільну роботу транспорту, а також створення відповідних умов для економічного зростання економіки країни в цілому, дорожні підприємства й організації постійно стикаються з проблемою фінансування власної виробничо-господарської діяльності. Завдання щодо визначення стабільних джерел фінансування дорожнього комплексу в необхідних обсягах постійно перебуває на контролі вищих органів влади, зокрема й на законодавчому рівні. При цьому управлінці підприємств галузі повинні вміти самостійно організувати роботу з належного надходження та спрямування фінансових ресурсів — це становить основу ефективного фінансового управління. Для цього доцільно звернутись перш за все до теорії фінансів.

В науково-економічній літературі можна зустріти кілька трактувань одного поняття, досить близьких за змістом. Те ж стосується і класифікації їх елементів.

Під *організацією фінансів підприємств* розуміють форми, методи і способи формування та використання фінансових ресурсів, контроль за їх кругообігом задля досягнення економічних цілей підприємства. Основою організації фінансів підприємств всіх форм власності є наявність фінансових ресурсів у розмірах, необхідних для здійснення господарської і комерційної діяльності підприємства.

Фінансові ресурси — це частина грошових коштів у формі доходів і зовнішніх надходжень, які є в розпорядженні підприємства і спрямовані на виконання зобов'язань і здійснення витрат, розвиток виробництва, створення резервів тощо.

Також *фінансові ресурси* — загальна сума власного, позиченого й залученого капіталу, що використовується підприємством для формування своїх активів і здійснення виробничо-господарської діяльності з метою одержання прибутку.

Розглянемо класифікації фінансових ресурсів, наведених у вказаних джерелах (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація фінансових ресурсів підприємств

Фінансові ресурси підприємства			
Формуються під час заснування підприємства	Формуються за рахунок власних та притвірених до них коштів	Мобілізуються на фінансовому ринку	Надходять у порядку розподілу грошових коштів
1. Внески до статутного фонду	1. Резервний фонд 2. Амортизаційний фонд 3. Спеціальні фонди 4. Нерозподілений прибуток 5. Кредиторська заборгованість	1. Кредити банків 2. Надходження від емісії акцій, облігацій і ін. цінних паперів	1. Кошти, надані в порядку внутрішньогалузевого розподілу 2. Страхові відшкодування 3. Бюджетні субсидії 4. Надходження від участі у концернах, асоціаціях, галузевих структурах 5. Дивіденди і проценти

В залежності від виду ресурсу, виділяються наступні джерела їх формування (табл. 2).

Джерела формування фінансових ресурсів

Основні джерела формування фінансових ресурсів	
Власні і прирівняні до них	Позичені і залучені
1. Статутний фонд 2. Додатковий капітал 3. Резервний капітал 4. Цільове фінансування 5. Нерозподілений прибуток 6. Амортизаційні відрахування 7. Кредиторська заборгованість (сталі пасиви) 8. Доходи від реалізації основних засобів та оборотних активів 9. Благодійні та інші надходження	1. Кредити банків 2. Поворотна фінансова допомога 3. Надходження коштів від емісії облігацій та інших видів цінних паперів

Основним джерелом власних фінансових ресурсів на діючих підприємствах дорожнього комплексу мають стати надходження коштів від реалізації робіт з будівництва, ремонту, утримання та експлуатації шляхів сполучення, різні частини якої у процесі розподілу виручки набирають форми відшкодування витрат і прибутку. Фінансові ресурси збільшуються переважно за рахунок прибутку від основної діяльності з виробництва і реалізації вказаних робіт та послуг, що є основною метою створення підприємства.

Класифікуючи фінансові ресурси за джерелами формування, можна виділити наступні (табл. 3):

— *власні* — це кошти підприємств, які постійно знаходяться в обігу й кінцевий строк використання яких не встановлений;

— *позичені* — це ті, що одержує підприємство на визначений термін, за плату й на умовах повернення;

— *залучені* — це кошти, які не належать підприємству, але внаслідок діючої системи розрахунків постійно знаходяться в їх обігу.

На практиці відомості про фінансові ресурси підприємства містяться у активі та пасиві форми №1 «Баланс». Якщо в пасиві можна побачити, які саме ресурси є в наявності, то актив балансу підприємства показує, як воно розмістило наявні фінансові ресурси, куди вони спрямовані на дату складання бухгалтерського звіту.

В цілому по дорожній галузі, забезпечення фінансових ресурсів окремих підприємств та організацій здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету (загального та спеціального фондів), а також інших коштів, зокрема міжнародних кредитів, які набули поширення за рахунок спеціальних кредитних умов.

Таблиця 3

Класифікація фінансових ресурсів за джерелами їх формування

Фінансові ресурси			
Власні фінансові ресурси		Залучені кошти	Позичені кошти
Належать на правах власності	Власні кошти		
1. Статутний капітал 2. Страхові відшкодування 3. Кредити, отриманні без вимоги повернення 4. Бюджетні кошти, передані в розпорядження підприємства 5. Інші кошти	1. Чистий прибуток 2. Амортизація	1. Заборгованість за авансами замовників 2. Заборгованість за оплатою праці 3. Заборгованість за внесками до бюджетів різних рівнів 4. Вільні кошти резервів	1. Банківські кредити 2. Бюджетне кредитування 3. Комерційний кредит 4. Інші позичені кошти

Поняття «*фінансовий капітал*» на відміну від поняття «*капітал*» з'явилося в науковому обороті відносно недавно, на початку ХХ століття. Більшість сучасних економістів-фінансистів розглядають поняття «*фінансовий капітал*» як синонім фінансових ресурсів. Підходи, що існують в економічній літературі, до розум-

іння фінансового капіталу залежать від тих позицій учених, з яких вони розглядають цю об'єктивну економічну категорію. Визначення поняття «фінансовий капітал підприємства» відрізняється одне від одного, що є цілком закономірним через достатню складність цієї категорії і не однозначні підходи до її розуміння. Щоб визначитися в розумінні фінансового капіталу, необхідно розкрити основні ознаки цієї категорії. Розгляд основних ознак фінансового капіталу підприємства спрямовано на формулювання теоретичних положень, що можуть бути використані фінансовою наукою в практиці керування фінансовою діяльністю сучасних підприємницьких структур і не торкаються соціально-економічних відносин, пов'язаних з цією категорією.

З урахуванням наявних підходів в економічній літературі, основних ознак, що характеризують фінансовий капітал підприємства, його визначення в узагальненому виді може бути сформульоване так: *фінансовий капітал підприємства* являє собою сукупність капіталізованих фінансових ресурсів, що використовуються власниками і менеджерами в економічному процесі відтворення вартості як джерело фінансування господарської діяльності з метою одержання доходу, формування якого в економічній системі держави здійснюється на ринкових принципах і підходах.

З економічної сутності капіталу впливає його об'єктивна необхідність для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ця необхідність визначається кількома моментами:

1. Фінансовий капітал необхідний підприємству для його державної реєстрації.
2. Механізмом організації виробничо-збутової та фінансово-інвестиційної та іншої діяльності. З цієї точки зору фінансовий капітал необхідний підприємству для здійснення процесу фінансування господарської діяльності.
3. Виходом на проектні показники розвитку і розміри підприємства.
4. Можливістю розширення масштабів господарської діяльності.
5. Створенням сприятливих фінансових умов підвищення добробуту власників підприємства.
6. Формуванням можливостей задоволення зростаючих потреб найманих робітників.
7. Створенням умов розвитку всієї економічної системи держави, тому що через фінансовий капітал, його формування, використання, відтворення здійснюється реалізація інтересів не тільки підприємців, а й держави, і значить, всього суспільства.

Звичайно, кожне підприємство прагне управляти фінансовим капіталом і досягнути такого співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел коштів, яке б здійснювало максимальний позитивний вплив на досягнення його стратегічних цілей. Тут варто означити ще деякі поняття, адже *управління капіталом* — це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам (акціонерам) підприємства.

Структура капіталу — це співвідношення різних джерел, власних і позикових коштів у пасиві балансу підприємства.

Вартість капіталу — це витрати на залучення капіталу, тобто сума коштів, які підприємство повинно регулярно виплачувати власникам капіталу (кредиторам або інвесторам) з урахуванням суми залученого капіталу.

В економічній літературі питання управління структурою фінансового капіталу широко висвітлюються та представлені різними точками зору на вирішення цієї проблеми. Серед них можна виділити такі:

1. Традиційний підхід.
2. Підхід Модільяні-Міллера.
3. Компромісний підхід.
4. Сигнальний підхід.
5. Підхід М.Н. Крейніної.
6. Підхід Є.С. Стоянової.
7. Підхід Ковальова.

Для більшості дорожніх підприємств задача з управління вартістю капіталу повинна враховувати такі загальні обмеження:

- дефіцит інвестиційних ресурсів в країні;
- недорозвиненість фінансового ринку;
- обмеження доступу до кредитів через високі відсоткові ставки.

Крім цього, на вибір між інвестиційним та кредитним фінансуванням суттєво впливають:

- термін використання коштів. Кредит допускає використання коштів протягом короткого періоду часу, тоді як інвестиційні ресурси використовуються упродовж тривалого часу;
- вимоги до доходів. Підприємство повинно оплатити відсотки за кредити скоріше, ніж дивіденди. Оплата процентів здійснюється незалежно від результатів господарської діяльності фірми. Інвестори мають право отримувати дивіденди тільки після сплати відсотків кредиторам;
- вимоги до активів. У разі банкрутства кредитори мають першочергове право на свою частку в активах підприємства. Після повернення боргів усім кредиторам, на частину активів, що залишилась, мають право претендувати інвестори;
- умови повернення кредитів. Підприємство повинно повернути кредити і виплатити відсотки в попередньо узгодженні терміни. Підприємство не зобов'язане компенсувати акціонерам їх капіталовкладення;
- вплив на керівництво. Кредитори можуть обмежувати дії керівництва підприємства лише в разі несплати відсотків. Акціонери мають право брати участь у голосуванні з приводу діяльності підприємства.

Висновки. Визначення складу фінансових ресурсів та джерел їхнього фінансування є головною передумовою виділення структури капіталу підприємства. У процесі діяльності підприємство повинно вибрати оптимальні варіанти збільшення капіталу — за рахунок зовнішніх чи внутрішніх фінансових ресурсів. Правильне розпорядження фінансовими ресурсами саме по собі є важливим чинником забезпечення ефективності розв'язання економічних і соціальних завдань дорожнього підприємства. Крім того, простежується тісний взаємозв'язок між вказаними економічними категоріями.

Перспективи подальших розробок в даному напрямку. Розрахункам вартості капіталу і різним прийомам оптимізації цього показника велику увагу приділяють як в зарубіжному, так і у вітчизняному фінансовому менеджменті. Дослідження та удосконалення процесу визначення оптимальної структури капіталу підприємств дорожнього комплексу сприятиме ефективності управління його фінансово-господарською діяльністю, зокрема в частині фінансового планування.

Література

1. Закон України «Про джерела фінансування дорожнього господарства» від 18.09.1991 № 1562-ХІІ.
2. Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року. — Офіційний веб-портал органів виконавчої влади: www.kmu.gov.ua.
3. Буряк Л.Д. Фінансові ресурси підприємства. // Фінанси України. — 2000. — № 10. — С.63.
4. В. М. Зарубінський, М.І. Дем'янов, Є.Я. Кушлик, І.В. Семеренко «Фінансове управління підприємством: принципи, методи та інструменти» // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №1 (91). — С. 171.
5. Воробйов Ю.М. Теоретичні основи фінансового капіталу. // Фінанси України. — 2001. — № 7. — С. 80-88.
6. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємства. // Фінанси України. — 2001. — № 2. — С. 77-85.
7. Ковалев В.В. Управление финансами / Учебное пособие. — М.: 1998.
8. Крейнина М.Н. Финансовый менеджмент. — М., 1998.
9. Опарін В. Фінансові ресурси та суспільний капітал. // Вісник НБУ. — 2001. — № 7. — С. 26-28.
10. Петленко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств. // Фінанси України. — 2000. — № 6. — С. 91.
11. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. — М., 1995.
12. Теорія фінансів: Навч. посібн. / За заг. ред. О.Д. Василика. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 480 с.
13. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / Під керівництвом і за наук. ред. М.В. Грідчіної, В.Б. Захожая. — 2-ге видання, випр. і допов. — К.: МАУП, 2004. — 312 с.